

Kert – közösség – könyvtár

Beszámoló a Mezőgazdasági Könyvtár programjáról

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség által szervezett Országos Könyvtári Napok mottója 2018-ban *Könyvtárak – közös tudás – közösségi hozzájárás* volt. Ezen belül öt témakörre koncentráltak: *családbarát könyvtár, tudásátadás – tudásegysítés, könyvtári kreatívok, olvasó-sokk, örökség és emlékezet. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár Mezőgazdasági Könyvtárában tudásátadás – tudásegysítés témakörben, október 3-án került sor a Kert – közösség – könyvtár című rendezvényre. Az eseményt Lükőné Örsi Gabriella könyvtári főigazgató-helyettes nyitotta meg, aki elmondta, hogy a rendezvényen a kertészet és a pedagógiai tudományok legkülönbözőbb területei találkoznak. A több mint négy órás programon hat előadó beszélt a kert és a közösség, az iskola, a könyvtár kapcsolatáról.*

Az első előadó Rosta Gábor, a Városi Kertek Egyesület elnöke volt, aki *Közösségi kertek Budapesten. Hogyan érdemes kertet alapítani?* címmel tartott előadást. A Városi Kertekért Egyesület 2010-ben alakult, és ma hét kertet – négy XIX. kerületit, kettő III. kerületit és egy szentendreit – tart fenn. Ezek összterülete 7121 m², és 188 ágyással rendelkeznek. Kertenként 25–30 ágyásuk van. Közösségépítés szempontjából ennél nagyobb már nem lehet átlátni. Mindegyik kert fenntarthatóan működik. Minden kertet a helyi önkormányzattal együtt alapítanak, és helyileg szervezik ezeket. A közösségi kert komplex tervezési feladat, számos szempontot, tervezési elemet kell összhangba hozni. A kert legfőbb elemei: kerítés, ágyások, közösségi tér, vízhálózat-öntözés, komposztálók, közös művelésű területek, járólépfelületek, kerti bútorok, árnyékot adó napfénytető, esővízgyűjtés, zárható szerszámhároló és a kerten kívüli területek. A leendő közösséget érdemes bevonnani a tervbírálóba, de a tervezést szakember (kertészmérnök) végzi. Például a két III. kerületi kert koncepciótervét a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Karának nyolc hallgatója, három tanár irányítása alatt dolgozta ki öt nap alatt. A cél a professzionális döntéselőkészítés volt, hiszen a leendő közösség és az önkormányzat csak jó tervekből tud választani. A kertek „hulladékterületeken” épülnek, amiket másra nem hasznosít az önkormányzat.

A közösségi kertek közösséget fejlesztenek. Megkerülhetetlen kérdés az önkormányzati jogi háttér és döntési mechanizmus, az önkormányzati hasznok és nehézségek, a költségek, a tervezési folyamat és kommunikáció, az építés és fenntartás, a közösségmenedzsment és a fenntarthatóság. Az Egyesület a kerületi önkormányzatokkal együttműködési megállapodást köt. Közösségi kert létesítésénél probléma, hogy ezekre nincs egységes budapesti jogi szabályozás, minden kerületben más-más a jogszabályi háttér. A bürokratikus rendelkezések miatt egy kert létrehozása másfél év és tízmillió Ft.¹ Az előadó szerint a közösségi kertészkedés 10% kertészkedés és 90% közösségi élet. Amikor egy kert létesítése elindul, másfél év alatt 25 megbeszélést (kertgyűlés, kertesemény) tartanak. Elengedhetetlen a tervezett, szakmai közösségépítés. A kertek indításánál lakossági fórumot tartanak, hírt adnak róla a helyi sajtóban. Regisztrálják a jelentkezőket. A kertgyűlések többek között a belső kommunikációt fejlesztik. Vannak közös események a kertben (kertépítő napok, megnyitó, Föld napja, Közösségi kert világnap, kerti partik).

A kertek önzvelelők. A tagok maguk választják meg kertvezetőjüket. Önállóan működnek, pályáznak, eseményeket szerveznek. Közösségi kerthez tartozni előnyökkel jár, de felelősséget és kötelezettségeket is jelent. A kert egészének működéséért is felelősek vagyunk, nem csak a saját ágyásunkért. A kertet nem szabad túldimenzionálni, a kert meg fogja találni mindannyiunk életében a maga helyét. A cél a hosszú távú, kiszámítható működés elérése; a kertet évtizedekre tervezzük. A kert mutasson példát, legyen katalizátora a lokális közösségi aktivitásoknak, váljon helyi közösségi központtá, legalábbis nyáron. A kerttagság nem jelent birtoklást. Természetesen vannak konfliktusok. Kerten belül, illetve a kert és külvilág között is. Emiatt van szükség kertszabályokra és kertszerződésre. A szabályokat le kell fektetni és szigorúan be kell tartani. A közösségi kert is bizonyítja, szükség van közösségi terekre. A közösségi kert fejleszti az együttműködés kultúráját.

Tanulásként Rosta Gábor a következőket mondta el: közösségi kertet indítani alapvetően társadalmi, szociológiai kísérlet, kevésbé ökológiai. Tudatos közösségépítés, kertvezetés és kertkoordináció nélkül nem fog működni a kert. A kertek és közösségeik az életciklus modellek alapján működnek, túl kell élniük az első évet, és tudatos fejlesztésre van szükségük a kiteljesedéshez. Minden kertnek be kell járnia a saját életciklus pályáját, nincsenek kihagyható szakaszok. A kertek haszna pénzben ki nem fejezhető. A kert elfoglaltságot, felelősséget, siker- és gyarapodásélményt, büszkeséget, élethelyzet perspektívát, elégedettséget, fizikai jobblétet, egészségügyi-mentális hasznokat, terményt, ismeretiségeket ad.

Szarvas József színész, a Tündérkert mozgalom szóvivője volt a következő előadó, aki *Tündérkertek – Mozgalom az őshonos gyümölcsfák megmentéséért* címmel tartott élvezetes előadást arról a mozgalomról, amely egy kis őrségi faluból indult, és ma már több mint 200 kert tartozik hozzá a Kárpát-medencében. Szarvas József még 1999-ben vásárolt egy házat Viszákön, melyhez egy 1600 m²-es kert tartozott. Sokáig csak füvet nyírni járt le, de amikor azt 2003–2004 táján önként átvállalta a szomszédja, Szarvas József gondolkodni kezdett azon, hogyan kapcsolódhatna be a falu kultúrájának, hagyományának őrzésébe. Saját bevállása szerint még benne se volt letisztázva, mi is a kulturális hagyomány, hagyatéék, örökség. A kertben egy düledező pajta is volt, melyet 2007-ben újjáépített.² Meg is tartották itt az első színi előadásokat, kiállításokat, de kiderült, hogy a helyi közösség és Szarvas József kulturális elképzelései nem egyeznek.

Közben, 2002-ben Szarvas József megismerkedett Kovács Gyula Zala megyei pomológussal, aki a kárpát-medencei őshonos gyümölcsfák megmentését javasolta neki. Kovács Gyula az ötletét minden találkozásukkor elmondta Szarvas Józsefnek, és végül 2007-ben az ötlet – a színész szavai szerint – „beakadt”. Legyen közösségi kert Viszákon! Kovács Gyula azt is megígérte neki, hogy annyi gyümölcsfát adományoz a kertnek, ahány gondnokot tudnak a fák mellé állítani. A helyi tanító tanácsára viszáki vagy Viszákról elszármazott gyermekek lettek a fagondnokok. A kert a temető mellé került. Az önkormányzat vette meg az osztatlan közös tulajdonú területet. Meg kellett küzdeni a helyiek – főleg a fiatalabbak – ellenállásával, néha ellenségességével. Szerinte a faluban sokakban nagyon erős az elvágyódás, és ezért nem örültek annak, hogy valaki helyben akarja tartani őket. Végül 2009 júliusában megnyitották az első Tündérkertet Viszákon. A kertben 52 fát ültettek. Az avatáson minden fa mellett egy család állt. Fontos, hogy a kert fáját nem tulajdonolja az ember, hanem gondnoka neki. Emellett nagyon lényeges, hogy a Tündérkert Mozgalom a népi tudás megőrzését is jelenti. A népi kultúra mára elveszett, az emberek nem tudják a gombák, fák, gyógyfüvek helyi nevét, és ezzel a nyelv elveszti kulturáközvetítő szerepét, sekélyesedik. Az Őrségben a 19. században a gyümölcsfát még közösségi értéknek tartották. A gyümölcs a tulajdonosé volt, de a fa a közösségé.

A 2009-es nyitás óta a Tündérkertbe a jeles napokon (pl. Gyümölcsoltó Boldogasszony napja) újabb fákat telepítettek, így a kertben ma már 100 fa található. Ezeknek a fele mára termővé vált. A kertbe 2012 és 2015 között több építmény épült, többek közt kemencekáporna is, ami elősegíti a gyümölcsfeldolgozást (lekvárfőzés, aszalványkészítés, pálinkafőzés). A kertben a jeles napokon közösségi programokat tartanak. A Tündérkerttel a faluba visszatért az élet. Viszákon ma újra lovat, szarvasmarhát tartanak, négy panzió működik, működik a Pajtaszínház, a helyi hírekről beszámol a megyei sajtó. A közösség a kezdeményezés mellé állt.

Pauliczky Nóra, az Iskolakertekért Alapítvány munkatársa *Iskolakert másként* című előadásában három témát járt körül. Elsőként arra válaszolt, hogy mi ma az iskolakert. Szemléletformálás, környezeti nevelés, önellátás, praktikus ismeretek tanítása, a tanultak szemléltetése és alkalmazása. Sokféle iskolakert létezik (ezeket az előadó fotókon mutatta be), logóik identitásképző elemek. Az iskolakert nem egyenlő az iskolaudvarral. Az iskolakertben a gyerekek pedagógiai irányítás mellett rendszeresen gondozzák, művelik a kertet. Az iskolakert, kertművelés és játék, élmény, öröm. Fejleszti a képzőművészeti érzéket, a vizuális kultúrát, természettudományos vizsgálatokat, kísérleteket lehet benne folytatni, egészségnevelő szerepe is van. A kertben együttműködik felnőtt és gyermek.

Ezután az Iskolakertekért Alapítvány munkájáról beszélt. Az alapítvány célja megmutatni a kertet mint élményt, kikapcsolódást és új ismeretet nyújtó közeget a szülőknek és a pedagógusoknak. Képviseli az iskolakertek ügyét, kezdeményezéseket fog össze, szakmai szolgáltatást nyújt. Céljait egyfelől az Iskolakert-hálózaton, másrészt a Szakmai Műhelyen keresztül valósítja meg. Az Iskolakert-hálózatnak minden megyében és a határon túl is vannak tagjai. Honlapot tartanak fenn (iskolakertekert.hu), hírleveleket készítenek, bemutatják a jó gyakorlatokat, megosztják a tapasztalatokat, hálózati találkozókat, műhelynapokat tartanak. Pályázatokat írnak ki, kiadványaik vannak, tagjaiknak több gazdabolt, kertészet kedvezményt biztosít.

Végül a Mozikertről beszélt az előadó. Ez egy XVII. kerületi önkormányzati terület, amely az egykori Maros mozi kertjében működik (Bp., Pesti út 165.). A mozi ma

közösségi térként működik. Az itteni kert 2012-ben indult. Amellett, hogy iskolai kert, növénymenhely is, ahová fákat ültetnek át. 2018-tól háromfős csoportok kaptak egy-egy parcellát és azt művelik. Az itt dolgozó gyerekek élvezik a fizikai munkát, a kertben termelt növényeket kiállítják, eladják a helyi iskolákban, de részt vesznek főtáborokon, és egyéb módon is bekapcsolódnak az iskolai és a kerületi közösség életébe. Előbbire az előadó többek között példaként egy képet hozott az iskolai órarendből, melyben fel volt tüntetve, mikor melyik osztály tart foglalkozást a kertben. Az utóbbira említette, hogy a kert terményeit eladják a kertboltban, kerületi főtáborban vesznek részt, ott vannak a nemzetközi növénynapon.

Gódorné Hasenauer Zita *Egy 90 éves japán iskolakert titkai* címmel tartott előadást a Varga Márton Kertészeti és Földmérési Szakgimnázium kertjéről. Az előadó kertészmérnök, és parképítést tanít abban a zuglói iskolában, melyet 1926-ban Varga Márton kertész alapított.³ A kert már 1906-ban létezett, akkor még 37 hektáron. Ez mára 2,7 hektárra csökkent. Ebből az 1928-ban megnyílt japánkert 3000 m², és 276 fásszárú taxon található benne. Évi 10–15.000 látogatójuk van. Több rendezvényét tartotta itt a Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetsége és a Japánkert Magyarország Egyesület. Évente kétszer japánkerti kertészeti workshopot tartanak. Az iskola számára fontos a környezet-tudatos szemlélet alakítása. Ökoiskolának tartják magukat. A kert madárbarát kert. Az iskolának több elméleti és gyakorlati óráját tartják a kertben. A diákok tartják rendben a kertet. Kültéri tantermük is van a kertben. A kertben iskolai ünnepeket is tartanak. A kert növényeiről adatbázist építenek. A kert folyamatosan látogatható, szakmai napokat, teaünnepet tartanak itt. De rendeztek már koncertet is. Az ide látogatóknak mindig tudnak újat mondani. A Kulturális Örökség Napjain, a Múzeumok Éjszakáján is vannak itt programok.

A kert az 1300-as évek (Muromachi korszak) japán főúri kertjeit utánozza. Az előadó több képet mutatott a kertben található különféle növényekről. Az 1944-ben felfedezett kínai mamutfenyő legidősebb és legnagyobb – 28 méteres – példánya ugyanúgy megtalálható itt, mint a himalájai selyemfenyő, a különféle magnóliafajok, a Ginkó biloba, a japánakác és a cseresznyefa. A japánkerteknek állandó építészeti elemei vannak. Láthattunk képeket a zuglói kert építészeti elemeiről – úgymint a *torii* (a japánkert kapuja), a *keiszeki* (magányos kő), a *tobiishi* (lépőkövek), a *tó* (kődísz), a forrás, a *Fujisan* (a Fuji szent hegyét szimbolizáló magaslat), az *isidoro* és a *yukimi gata* (az utóbbi kettő kőből készült lámpatarató) – és az előadó beszélt a kertelemekek szimbolikájáról.

Könyvtár a kertben, kert a könyvtárban címmel tartott előadást volt kolléganőnk, Kerékyártó Judit, az Óbudai Platán Könyvtár, Ezüsthely Gyerekkönyvtár könyvtárosa. Ő nem egy évek, évtizedek óta működő, hanem egy új kertet mutatott be, és a terveikről beszélt. A Platán Könyvtár egy, a FSZEK hálózatán kívül működő közkönyvtár, melyet 1997-ben hozott létre a III. kerületi önkormányzat a III. kerületi Arató Emil téren. A könyvtárnak 2004-ben jött létre a fiókkönyvtára a Békásmegyeri Közösségi Házban. Az ottani 60 m²-es helyiséget az évek során kinőtték. Kedvező önkormányzati döntés után 2016-ban kezdték meg az átköltözés előkészületeit. 2017-ben zajlott a jogi procedúra, és 2018 januárjában kezdődött az építkezés az Ezüsthely utcai épületben, ahol korábban FSZEK fiókkönyvtár is működött, de akkor már évek óta üresen állt. Az átépítés során az alapokig visszabontottak mindent. A műemlék jellegű épület korszerű épületgépészettel rendelkezik. Télen padlófűtés szolgáltatja a meleget, nyáron a mennyezet csöveiben

hideg vizet keringetnek a beltér hűtésére. Az új könyvtárat 2018. június 30-án adták át. A könyvtárat nagyon várták. A megnyitó napján 300 látogató iratkozott be! Komoly gyermekkönyvtárak van; óvodákkal, iskolákkal működnek együtt. Többükkel együttműködési megállapodást is kötöttek. A könyvtár kertje nagyon elvadult volt, de a megnyitóra szépen felújították. A könyvtárnak fontos a zöld szemlélet, melynek jegyében ökosarkot hoztak létre. Szeretnék magkönyvtárat⁴ létesíteni és kertjüket méhbaráttá tenni.⁵

Guttermuth Ádám növényorvos a Dendrocomplex Kft-től érkezett. *Iskolakertek fái* című előadása elején elmondta, nem védjük eléggé a fákat, pedig nem lehet idős fát venni. A már meglévő fa hatalmas érték. Erdőben magára lehet hagyni a fát, de épített környezetben nem. Az iskolaudvar egyszerre jobb és rosszabb, mint a közterület. A közterületekkel (utcák, terek, parkok) szemben csak a gyerekek és a tanárok vannak az iskolaudvarban. Az iskolai fa nevelési eszköz is. Beszélt a favizsgálati (fakoppogtatás, fa dőlésvizsgálata) és fa-telepítési módszerekről is. Ezeket minősített favizsgálók végzik, akiket posztgraduálisan képeznek a felsőoktatásban. Fatelepítésnél fontos, hogy a fa telepítésénél 100 évre előre terveznek, de ma már új növénybetegségek is vannak.

Az előadásokat minden esetben kérdések követték, melyek az elhangzottak kiegészítésére adtak lehetőséget. Utólag többen is azt mondták, kifejezetten magas színvonalú előadások hallgatói voltak.

Jegyzetek

1. Az arányok érzékeltetésére elmondta az előadó, hogy egy kerületi önkormányzat költségvetése évi 25–35 milliárd Ft.
2. Azóta a Kaszás Attila Pajtaszínház működik benne.
3. Az iskola múzeummal és könyvtárral is rendelkezik. A könyvtárban 1602, 1945 előtti könyvtári egység található.
4. Magkönyvtárról ld. Dubniczky Zsolt: Magok a könyvtárban. A mezőgazdaság, a könyvtár és a fenntarthatóság kapcsolata. *Könyv, könyvtár, könyvtáros*, 2018. 1. sz. pp. 12–25.
5. Közösségi méhészet már létezett Budapesten, a Múcsarnok teraszán, 2013-ban.

Országos
Könyvtári
Napok
2018

